

YAHYA KAZVİNÎ'NİN LUBB ET-TEVÂRİ'HİNDE AKKOYUNLULARLA ALÂKALI BİLGİLER¹

ALTAN ÇETİN²

I-AKKOYUNLULAR (1350-1502) HAKKINDA KISA MALUMAT

Akkoyunlu Türkmenleri Moğol devletinin yıkılışı sırasında XIII. yüzyılın sonlarına doğru Diyarbakır taraflarında yurt tutmuş bulunuyorlardı. İlk zamanlar Akkoyunlu birliği içinde Bayındır, Döğer, Bayat, Çepni gibi Oğuz boyları yer alırken daha sonraları buna İnallu, Bayramlı, Hacılı, Musullu gibi Türkmen grupları da katılmışlar ve böylece Akkoyunlu birliği gittikçe kuvvetlenmiştir. Akkoyunlular ilk defa 1340-1343 yılları arasında Tur Ali Bey idaresinde müstakil bir topluluk olarak tarih sahnesine çıkmışlardır. Ancak beyliğin ilk kurucusu olarak Kara Yülük Osman Bey (1402-1435) kabul edilmektedir. Kara Yülük Osman Bey Sivas hâkimi Kadı Burhaneddin (1344-1399) ve Karakoyunlularla ile mücadelesi vesilesiyle tarih sahnesine çıkmış; müttefiki Sivas hâkimi Kadı Burhaneddin'i yenerek, ilk büyük başarısını kazanmıştır. (1398) Osmanlılar'a karşı Mısır Sultan'ı Berkuk (1382-1389/1390-1399) ile anlaşan Akkoyunlu beyi daha sonra bölgeye gelen Timur'a bağlandı. Timur'un yardımıyla ona bağlı olarak Diyarbakır merkez olmak üzere Diyarbakır-Malatya yöresinin resmi hükümdarı oldu. Ölümünden sonra oğulları tahta çıktılar. Bunların en ünlüsü Ebû Nasr Uzun Hasan Bey (1453-1478)'dir. O, Karakoyunlu Cihanşah (1467) ve Timurlu Ebû Said'i (1468) yenerek İran'dan Anadolu içlerine kadar hâkim oldu. Bu arada Osmanlılara karşı Karamanoğullarına yardım etti. Ancak 1473'te Otlukbeli'nde Osmanlı hükümdarı Fatih Sultan Mehmed karşısında yenilgiye uğradı. Ölümünden sonra oğulları arasında başlayan taht mücadeleleri 1501'de devletin ikiye bölünmesine sebep oldu. Neticede 1502 senesinde Safevî hükümdarı Şah İsmail tarafından Tebriz'in alınmasıyla Akkoyunlular Devleti sona erdi³.

¹ Yahya b. Abdullatîf Kazvinî, *Lubb et-Tevârih*, Tahran, 1363.

² Doç. Dr. Gazi Ünü., *Fen-Edebiyat Fak., Tarih Bölümü*.

³ M. Abdulhaluk Çay, "Akkoyunlular ve Karakoyunlular", *Tarihte Türk Devletleri II*, Ankara, 1987, s.455-456; Ayrıca bkz. M. Halil Yinanç, "Akkoyunlular, İ.A.", c.1, İstanbul, 1946; İ.H. Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu ve Karakoyunlu Devletleri*, Ankara, 1988; V.

II- ESERİN YAZARI VE ESER HAKKINDA

Safevî sarayının ricalinden olan *Yahya b. Abdullatif Kazvinî* (886-962 h./1481-1555 m.) tarafından kaleme alınan umumî bir İslâm tarihi olan eser dört "kısım"dan oluşmaktadır ki dördüncü kısım *I. Şâh İsmâil* ile alâkalıdır. Bu eser *Şâh İsmâil*'in dördüncü oğlu *Ebû el-Feth Behrâm Mirzâ* için 948 h./1541 m. senesinde yazılmıştır. Kendisi Kazvin Sünnülerinin ileri gelenlerinden olduğu için *I. Şâh Tahmasb*'ın hışmına uğramış İsfahan'da tutuklanarak, burada 77 yaşında vefat etmiştir. Müellifin *I. Şâh Tahmasb* için 962 h./1554 m.de yazdığı *Muhtasar et-Tevârih* isimli eseri *Lubb et-Tevârih*'in biraz genişletilmiş hâlidir. Eser, İslâm'dan önceki olaylardan başlayarak Safevîler devrine kadar gelmektedir. Eserin ilk kısmında Hz. Muhammed ve Masum İmamlardan bahsedilmektedir. İkinci kısımda Pişdadiyân, Keyaniyân ve Sasaniler, üçüncü kısımda Hulefâ-yı Raşidîn, Emevîler, Abbâsiler, Tahirîler, Saffarîler, Samanîler, Gazneliler, Gurîler, Büveyhoğulları, Selçuklular, Harzemşahlar, İsmailîler, Karahıtaylar, Moğollar Karakoyunlular, *Akkoyunlular*, Maveraünnehir Özbek Sultanları ve Safevîler bulunmaktadır. Dördüncü kısımda Safevîlere ayrılmıştır. Bu eser bilhassa Safevîlerin ilk devirleri için ayrı bir öneme sahiptir. Eser, 1363 yılında tıpkı basım olarak Tahran'da neşr olunmuştur. Müellifin ayrıca şairlerin hâl tercümeleri ile alâkalı 973 h./1565 m.de kaleme aldığı *Nefâis el-Me'ser* adlı bir eseri de vardır⁴. Bu çalışmada, Yahya Kazvinî'nin *Lubb et-Tevârih* adlı eserindeki *Akkoyunlularla* ilgili kısmı (s. 358-379) tercüme edilmiştir⁵.

Minorsky, "Akkoyunids" E.İ. 2, I.; Seyfettin Erşahin, *Akkoyunlular*, Ankara, 2002; İlham Erdem, *Akkoyunluğun İmparatorluğunun Kuruluşu*, Ankara, 1999; John E. Woods, *3000 Yıllık Türk İmparatorluğu Akkoyunlular*, Aşiret, Konfederasyon, İmparatorluk, 15. Yüzyıl Türk-İran Siyaseti Üzerine Bir İnceleme, Çevirmen: Sibel Özbudun, İstanbul, 1993; İlhan Erdem - Kazım Paydaş, *Akkoyunlu Devleti Tarihi*, Ankara, 2007.

⁴ Muhammed Takiyy- Mulûk eş-Şuarâ- BEHÂR, *Sebk Şinâsî*, c.3, Tahran, 1369, s.258-259; Zebîullah SEFÂ, *Tarih-i Edebiyat der İran*, c. 4, Tahran, 1364, s.587; Said NEFİSÎ, *Tarih-i Nazm u Nesr der İran ve der Zebân-ı Farsî*, c.1, Tahran 1344, s. 354, 383; Cihânbağ SEVÂKİB, *Tarihniğârî 'Asr-ı Safevîyye ve Şinâht Menâbi'* ve *Me'hâz*, Şiraz, 1380 s.31-32; C. A. STOREY, *Edebiyat-ı Farsi ber Mebna-yi Telifi Storey*, (Ter. Yahya Aryanpur-Sirus İzedi-Kerim Kişâverz-Ahmet Munzevi), c.2, Tahran, 1362, s. 572-577; Nasrullah SALİHÎ, "Kitabşinâsi-i Tavsif-i Menâbi' ve Mutûn-ı Tashih Şode-i Tarih-i Safevî der do dehe-i Ahir", *Kitab-ı Mâh Tarih ve Coğrafya*, S.37-38, 2000, s.41; Z. Velidî TOĞAN, *Tarih-te Usûl*, İstanbul, 1985, s. 214; Ataullah HASANÎ, "İran Kaynaklarında Osmanlı Haberleri", *İran ve Türkiye Arasındaki Tarihi ve Kültürel İlişkiler*, Ankara, 2002, s.90-92.

⁵ Tercümeyi baştan sona inceleyip düzeltmeler yapan muhterem hocam Prof. Dr. Mürsel Öztürk'e teşekkürlerimi sunarım.

III- ESERDEKİ AKKOYUNLULARLA İLGİLİ KISMIN TERCÜMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

AKKOYUNLU BAHSİNDEDİR

ONLARA BAYINDIRIYYE DE DERLER- ONLARIN 10 HÜKÜMDARI (VARDIR) VE SALTANAT VE HÜKÜMETLERİNİN SÜRESİ 42 YILDIR

Onların ilki *Emîr Kebîr Ebû en-Nasr Hasan Bey b. Ali Bey b. Osman Bey b. Kutluğ Bey b. Hacı Bey*'dir. Bilgili, güçlü (kâhir), şevket sahibi ve raiyetini sever bir padişah idi. Adalet ve re'feti tamam ve söze sığmayacak heybet ve savlete sahipti. Onun en önemli işi, vergi alımında ve divanla ilgili haklarda kanundur. Kendisine ne çeşit dava ve önemli iş gelse onun hükmünü doğruluk ve adalet usulünce verirdi. İslâm hukuku (şer'-i şerif) onun zamanında çok büyük revaç bulmuş idi. Kadılar (Kudât-ı İslâm)'ın büyük bir saygınlığı vardı. Alimler ve faziletli kişilerle otururdu. Onun yüce meclisinde tefsir, hadis ve fıkhıtan bahsedilirdi. Seyyitler (sadât) ve şeyler (meşâyih)'i inayet (tekrim) ve iltifat (tazim) buyururdu. Hepsine çok suyurgal⁶ (yüksek gelir, dirlik, ihsan) vermişti. Mescidler, medreseler ve ribatlar inşa etmişti. Onun devletinin başlarında iki büyük fetih müyesser olmuştu. İki büyük padişaha karşı zafer kazandı. İlk fetih Mirzâ Cihân Şâh -üzere idi ki- bunun nasıl olduğundan onun (Cihân Şâh) olayları anlatılırken bahsedildi. İkincisi Ebu Said üzerine olan fetih. Bundan da onun olaylarının anlatılması sırasında biraz bahsedilmişti. Bunun bir kısmı da burada anlatılacaktır.

⁶ "Moğollar devrinde büyük arazi tasarrufunu temyiz eden şey *suyurgal* yani ihsan ve inam suretiyle verilmiş olan Mülk Tımar usulü idi. Suyurgalın alâmeti farikası irsen intikal etmekte olmasındadır. Bu *suyurgal*'lı arazi mülk halindedir yani verilen kimsenin malıdır. İlhanlılarda, muhtemelen hükümdar emlakı yalnız atfet olarak (*suyurgatmış*) İlhanlıların kadınlarına ve dullarına onların erkek kardeşlerine ve oğullarına verilmiş olmayıp aynı zamanda her şeyden evvel devlet memurlarına, generallere ve askerlere (irsî) ücret olarak (*suyurhal*, *suyurgal*) terhis ve taltif etüklerinde verilirdi. Maliye vezirliğinin hususi dairesi bu iş ile alâkalı meselelerle uğraşıyordu. Timurlularda savaşta yaralı gösterenler mükafatlandırılıyor ve kendilerine *suyurgallar* veriliyordu. Hükümdarın hizmetindekilere bir ihsanı olarak ifade edilen bu tabir ile daha çok bir arazi kastedilmekte idi. Bununla *suyurgal* sahibi bütün vergi ve resimlerden muaf tutuluyor, daha önce devlet hazinesine ödenmekte olan vergileri toplamak hakkını kazanıyordu. Bu müessese zamanla veraset yolu ile intikal eder hale gelmiş, din adamları ve ibadet yerleri için de verilir olmuştu.", İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Devlet Teşkilâtına Medhal*, Ankara, 1998, s. 236; Bertold Spuler, *İran Moğolları*, (Ter. Cemal Köprülü), Ankara, 1987, s. 358; İsmail Aka, *Timur ve Devleti*, Ankara, 1981, s.112; Erdem-Paydaş, *a.g.e.*, s. 191; Kazım Paydaş, "Moğol ve Türk-İslam Devletlerinde *Suyurgal* Uygulaması", *Bilig*, Sayı 39, 2006.

Onun ataları Diyarbakır'da hâkim idiler. Kuvvetli kaleler ve mekânlar yapmışlardı. Her zaman Emîr Timur hanedanıyla antlaşma yolunu tutmuşlardı. Onun dedesi Kara Osman Anadolu (Rum) seferinde Emîr Timur ile beraberdi. Kara Yusuf ile oğlu'nun aksine İskender ve Cihân Şâh'tan daima anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştı. Mirzâ Cihân Şâh'tan sonra Hasan Bey Azerbaycan'a geldi. Mirzâ Cihân Şâh'ın oğlu Hasan Ali ondan kaçarak Sultan Ebû Said'in yanına gitti. Burada büyük bir saygı gördü. Hasan Bey Tebriz'e geldi ve tahtı ele geçirdi. Azerbaycan'ı zapt etti. Kışın Karabağ'da kışladı. Bundan sonra Sultan Ebû Said Irak'tan Azerbaycan'a yöneldi. Miyâne menziline varınca Çağatay'ın askeri Tebriz üzerine gittiler. Burada kötü muamelelerde bulundular ve hiç kimse onlara engel olmadı. Hasan Bey birçok kez Sultan Ebû Said'e elçi gönderdi. Atalarının eski hizmet hukuku ve Kara Yusuf ve evladının isyanlarından bahsetti ve barış yapmayı istedi. Şöyle ki Azerbaycan merhum Şâhruh Mirzâ tarafından Mirzâ Cihân Şâh'a verilmişti. Düşmanlarını ortadan kaldırmış ve bölgeyi ona bırakmıştı. Sultan Ebû Said bu isteği reddetti. Karabağ'a gitti. Hasan Bey, Sultan Ebû Said gurur ve büyülenme makamında olduğu için barıştan ümidini keserek ona muhalif oldu. Yolları kapadı. Şirvan halkının da Hasan Bey'e katılmasıyla kuvvet kazandılar ve Çağatay askeri sıkıntıya düştü. Çağatay ordusunda büyük bir kıtlık oldu. Öyle ki on iki gün padişahın atları (esbhâ-yi padişâhî) arpa yiyemediler. Sultan Ebû Said, emîr el-ümerâsı olan Emîr Mezid Argun'u ordunun komutanlarıyla birlikte Hasan Bey'in karşısına yolladı. Hasan Bey onlara karşı galibiyet kazandı. Emir Mezid esir düştü. Hasan Bey, Çağatay ordusunun yakınına inince Sultan Ebû Said sarsıldı ve annesini Hasan Bey'in yanına göndererek barış istedi. Hasan Bey onların ordusunun (Çağatay ordusu) perişan olduğu ve işlerinin bittiğini bildiği için bu teklifi kabul etmedi. Sultan Ebû Said kaçmak için ordusundan ayrıldı. Hasan Bey onların (Çağatay) ordusunun yanına gitti. Oğlu Zeynel Bey, Sultan Ebû Said'e yetişerek onu yakalayıp Hasan Bey'in yanına getirdi. Üç gün sonra Yadigâr Muhammed tarafından öldürüldü. Bu olay 873 h./1468 m. senesi Recep ayında vuku buldu. Ondan sonra Hasan Bey emirler ve Çağatay askeriyle mertlik yolunda işler yaptı. Hasan Bey 874 h./1469 m. senesinde Irak'a geldi. Irak'tan Şiraz'a gitti. O zamanda Fars'ta bulunan Mirzâ Cihân Şâh'ın oğlu Ebû Yusuf, Hasan Bey'in askeri elinde öldü. Hasan Bey Şiraz'ı önceleri Ömer Bey Musullû'ya ondan sonra oğlu Sultan Halil'e verdi. Hasan Bey'in hükümdarlığının sonuna kadar Fars'a hâkim oldu. İsfahan şehrini büyük oğlu Uğurlu Muhammed (Mehmed)'e verdi. O, devrinin (Hasan Bey devri)

sonlarına doğru babasına muhalif olarak Anadolu (Rum) sınırına gitti. (Hasan Bey) Bağdad'ı diğer oğlu Maksûd Bey'e verdi. Bütün Irakeyn, Fars, Kirman ve Azerbaycan Hasan Bey'in hâkimiyeti altına girdi. Tam bağımsızlığını kazanınca 876 h./1471 m. senesinin son aylarında Rum (Anadolu)'a yöneldi. Erzincan sınırında onun askerleri Rum (Anadolu) askerine karşı galibiyet kazandılar ve Hâs Murad Rûmî'yi öldürdüler. Ondan sonra 877 h./1473 m. senesi Rebiu'l-Evvelî'nin Pazartesi günü Rum (Anadolu) padişahı Mehmed (Fatih) ile savaştı ve yenildi. Kazvin memleketi valisi olan oğlu Zeynel Bey o savaşta öldürüldü. Hasan Bey Tebriz'e geldi. Rum (Anadolu) askeri onun peşinden gelmediler. Sultan Mehmed Rum (Anadolu)'a döndü. Zeynel Bey'in öldürülmesinden sonra Kazvin'i kardeşi Yakup Bey'e verdi. Hasan Bey 881h./1476m. senesinin ilk aylarında Gürcistan'a gitti. Sadât, ahali ve meşâyihden yüksek maaşlı herkes Gürcistan'a onunla beraber gitti. Gürcistan'ın birçok şehrini fethetti ve pek çok köle aldı. Sadât ve ahâlî'den her birine -bu kazançtan- pay verdi. Bahsedilen sene Tebriz'e döndü. 11 yıldan biraz daha az padişahlık yaptıktan sonra 882 h./1477 m. senesi Ramazan Bayramı gecesi Tebriz'de vefat etti. Onun yaptırdığı yerlerden olan Nasriye bahçesine defnedildi. Hasan Bey'in yedi oğlu vardı. Uğurlu Muhammed -882h./1477m. senesinin ilk aylarında ölmüştür-, Sultan Halil, Yakup Mirzâ ve Yusuf Mirzâ -bunların durumları anlatılacaktır- Maksûd Bey -Hasan Bey'den sonra Sultan Halil'in fermanyıyla öldürüldü-, Zeynel, Rum (Anadolu-Otlukbeli) savaşında öldürüldü.

Sultan Halil b. Hasan Bey, Babasından sonra saltanat tahtına oturdu. Diyarbakır'ı kardeşi Yakup Bey'e verdi. Amca oğlu Murad Bey b. Cihângir Bey Irak'ta 883 h./1478 m. senesi Saferinde ona isyan ettiğinde Sultaniyye'ye geldi. Sultan Halil'in emirlerinden Mansûr Bey Purnâk ile savaştı ve onu yendi. Sultan Halil Tebriz'den onunla savaşmak için hareket etti. Murad Bey ondan kaçtı ve Firûzkûh kalesine gitti. O kalenin hâkimi olan Hüseyin Kiyâ-yî Celâvî onu kaleye götürdü. Sultan Halil'in emirleri kaleye ulaşınca Murad Bey'i kendisiyle yoldaşı olan birkaç emirle birlikte onlara teslim etti. -Murad Bey ve emirler- bahsedilen senenin Rebiü'l-Evvelinin 14. pazartesi günü öldürüldüler. Onların başlarını Sultan Halil'in nezdine Harrâkan'a getirdiler ve bu sırada Yakup Bey'in Diyarbakır'da isyan edip Azerbaycan'a gelmiş olduğu haberi geldi. Sultan Halil onunla savaşmak için harekete geçti. -Sultan Halil- bahsedilen senenin Rebiu'l-Ahîrinin 14'ünün Çarşamba günü Hoy nehrinde Yakup Bey ile savaştı. Zorlu mücadeleden sonra öldürüldü. Saltanatının süresi altı buçuk aydır.

Yakup Bey b. Hasan Bey- Kardeşini öldürdükten sonra padişah oldu. Babasının ileri gelenlere (halka) verdiği yüksek gelirler ve rütbeleri onayladı. Şiire çok ilgisi vardı. Şairler onun devletinde (zamanında) büyük bir alâkaya mazhar oldular. Değişik yerlerden-şairler- kasideler ve şiirler yazdılar ve Tebriz'e gönderdiler. 885h./1480m. senesinde Şam emîr el-ümerâsı olan Bâliş Bey ülkeye tamah ederek Diyarbakır'a geldi. Yakup Bey'in askeri tarafından bahsedilen senenin Ramazan ayında öldürüldü. 886 h./1481 m. senesinde Pîr Cemâl ed-Dîn Şam'da vefat etti. (Bu kitabın yazarı Yahya b. Abdullatif el-Hüseynî -bağışlansın- doğumu bu yılın Zi'l-K'ade aynın 19. Perşembe günü ikinci vakti vuku bulmuştu.) 886 h./1481 m. senesi son ayında Emîrül-ümerâ Bayındır Bey sultana isyan etti. Yakup Bey onunla Sâve sınırda savaştı ve onu öldürdü. Bu yıl Sultan Mehmed Rum (Anadolu)'da vefat etti. 893 h./1487 m. senesinde Yüce naib cenâb-ı hazreti Sultan-ı azam ve hakan-ı a'dali'l-ikrâm, kahramanul-mâ ve't-tin (suyun ve toprağın kahramanı), zillulahi fi'l-ardeyn, halefu ahlâf seyid el-mürselîn Şâh Ebû el-Gâzi Sultan Haydar el-Hüseynî es-Safevî -Allah onu bağışlasın- Şirvan'a asker çıkardı. O ülkenin padişahı Ferruh Yesâr, Yakup Bey'den yardım istedi. Yakup Bey barış ve doğruluk yolunu terk etmiş ve Süleyman Bicin (Biçen)'i Ferruh Yesar'a yardım için gönderdi. Teberseran sınırında onunla Allah'ın lütuflarının bir tezahürü olarak savaştılar. O (Haydar) hazret şahadet yüceliğine erişti. Ondan sonra Yakup Bey o hazretin her biri gökde hidayet ayı olan şehzadelerini İstahr-ı Fars kalesinde hapsedti. Peygamber hanedanına kastetmek ve alem ehlinin hulasası ve ben-i ademin özü olan Murtazevi soyuna düşmanlık hiç kimseye uğurlu değildir. Değersiz Yakup Bey ömründen bir fayda görmedi ve kısa sürede soyu dağıldı ve gençlik çağlarında 11 Safer 986 h./1578 m.'de kışlak edindiği Karabağ yurdun'da vefat etti. Saltanat süresi 12 yıl ve iki aydır ve yaşı 27 idi. Onun ölümünden iki hafta önce kardeşi, Yusuf Bey ve annesi Selçukşâh Hatun bu dünyadan göçtüler.

Şair Bennâi o zaman şöyle söyledi:

Ne Yusuf'tan iz gördüm ne Yakup'tan eserler
Ey azizler! Yusuf kaybolmuşsa, bari Yakub'a ne olur?

Câmî bu olaya dair şu rubâiyi yazdı:

Bir ömür kalbim Yakub'un sevgisiyle çarptı
Yakup gitti ve Yakub'un yüzünü görmedi.
Yakup'un gamından bana gelen üzüntüyü
Asla Yakup, Yusuf'undan çekmedi

Onun zamanında masraf kapıları kapalı idi. Yakub Bey'in üç oğlu oldu. Baysungur Mirzâ ve Sultan Murad. Bunların annesi Ferruh Yesâr b. Emîr Halil Şîrvânî'nin kız kardeşi Gevher Sultan Hatun idi. Diğer oğlu Halil Bey'in annesi ise Süleyman Bey Bicin (Biçen)'in kız kardeşi Bekican Hatun idi. Her ikisinin de durumu anlatılacaktır.

Baysungur Mirzâ b. Yakub Bey b. Hasan Bey, Babasının ölümünden sonra Sûfi Halil Bey Musullû'nun gayretleriyle saltanata geldi. Çocuk yaşta olduğu için hükümdarlık işlerinin ipleri Sûfi Halil'in eline geçti. O, Yakub Bey'in öldüğü gece Sultan Halil'in oğlu Emîr-i Divân-ı Padişâh olan Mirzâ Ali'yi öldürttü. Bayındırıye boyu (cemaati) ve emîrler Sûfi Halil idaresiyle anlaşamadılar ve birkaç gün içinde Mesih Mirzâ b. Hasan Bey'i padişahlık makamına getirdiler ve Sufi Halil ve Mûsullû emîrleriyle sultanın yurdunun (çadır/mesken) bulunduğu yerde savaştılar ve yenildiler. Mesih Mirzâ ve birçok Bayındırıye ümerâsı ve onlarla müttefik olan bir grup öldürüldüler. Yalnız Alıncak Kalesine gönderilip burada rehin bırakıldıkları Rüstem Bey b. Maksûd Bey b. Hasan kurtulmuştu. Mahmûd Bey b. Uğurlu Muhammed b. Hasan Bey bu savaşta yaralanmış ve Irak'a gelmişti. Bir grup asker onun etrafında topladı. Şâh Ali Bey Purnâk'ın gayretiyle sultan oldu. Baysungur ve Sûfi Halil idaresindeki ordu Mahmûd Bey'e karşı savaşa çıktı. Cezin sınırında bulunan Atabek ribatında karşılaştılar ve büyük bir savaş oldu. Baysungur Mirzâ galip geldi. Mahmud Bey ve Şâh Ali öldürüldüler. Bundan sonra Süleyman Bey Bicin (Biçen) Diyarbakır'da Sûfi Halil ile anlaşmazlığa düştü. Sûfi Halil onu kovmak için Diyarbakır'a yöneldi. İki taraf arasında Van kalesi yakınlarında savaş oldu. Sûfi Halil'in bazı emirleri savaştan çekildiler. Baysungur Mirzâ'yı da Süleyman Bey'in yanına götürdüler. Sûfi Halil bu savaşta öldü. Süleyman Bey yetkiyi ele geçirdi ve Tebriz'e geldi. Bu olay 896 h./1490 m. senesinin son aylarında vuku buldu. Bundan sonra Eybe/İbe (İbrahim Bey) Sultan Bayındırıye Kâcâr askeriyeye ittifak ederek Mirzâ Baysungur'a isyan etti. Alıncak Kalesi hâkimi Seydi Ali ile ittifak ederek Rüstem Bey b. Maksûd Bey b. Hasan Bey'i kaleden çıkararak padişah yaptılar. Süleyman Bey'i kovmak için Tebriz'e yöndiler. Pek çok emirler ve askerler onlara meyl etti. Süleyman Bey'in karşı koyacak gücü kalmayınca Diyarbakır'a kaçtı ve orada Bayındır Nûr Ali Bey tarafından öldürüldü. Haydarî (Hz. Ali) ailesine yapmış olduklarının karşılığını buldu.

Eğer kişi kötülük yaparsa, zamanın kötülüğü döner fekle

Zühre (yıldızı) gibi ona ulaşır

Felek, onun kötü işini gökten aşağı indirip ona teslim eder

Baysungur Mirzâ ise Şirvan'a anne tarafından dedesi olan Ferruh Yesâr'ın yanına gitti. Onun durumunun devamı Rüstem Bey olayları arasında gelecek.

Rüstem Bey b. Maksûd Bey b. Hasan Bey, Baysungur Mirzâ ve Süleyman Bey'in yenilgisinden sonra 897 h./1491 m. Recebinin sonlarında Tebriz'e gelerek tahta oturdu ve padişah oldu. O, cömert ve eli açık tabiatlı bir kimse idi. İnsanlara o kadar suyuergallar (yüksek gelirler/iktalar/ihsan, bağış, hükümdarca bağışlanan dirlik) verdi ki Karakoyunlu ve Akkoyunlu sülalelerinde hiç kimse bu kadarını vermedi. Onun saltanatının ilk zamanlarında Horasan hükümdarı Hüseyin Mirzâ'nın oğlu Bediü'z-zaman Mirzâ Irak'ı ele geçirme hevesine kapıldı. 898 h./1492 m. senesi Muharreminin 14 ünde Verâmin'e geldi. Birkaç gün sonra Akkoyunlu emîrlerinin üzerine yönelmesiyle korkarak Horasan tarafına kaçtı. Rüstem'in saltanatının ilk senesi geçmişti ki Köse Hacı Bayındır bahsedilen senenin aylarında ona isyan etti. Rüstem Bey Irak'a geldi ve bazı emîrleri Köse Hacı'yı defetmekle görevlendirdi. Onlarda Kum yakınlarında onun hakkından gelerek kellesini Rüstem'e yolladılar. Gilân hâkimi Kârkiyâ Mirzâ Ali'nin muhalefeti ortaya çıktığında Kazvîn sadâtının büyüklerinden Abdulmelik Hüseyinî Seyfi Gilân emîrlerinin kumandanı idi. Bayındırıyye'den bazılarını Kazvin ve Rey'de öldürmüş ve Sultaniyye'yi yağmalamışlardı. Eybe/İbe Sultanı Kâcâr askeriyle Gilân'a gönderdiler. Eybe/İbe Sultan Kazvin havalisinden geçerken La-repeşm dağında Pavek'deki menzile inince Mîr Abdulmelik ondan kaçtı. Kâcâr askeri Gilân padişahına bağlı olan Lemser Nehri bölgesinin tamamını işgal ettiler. Bahsedilen senenin Ramazan ayında Gilân askerinin çoğunu öldürdüler ve onların başlarından minareler yaptılar. Şirvan'dan çıkmış olan Baysungur Mirzâ fitnesini defetmek için Tebriz'e gelmiş olan Rüstem Bey geri döndü. Saadetli naib yüce makamlı şehzâde saltanat göğünün ayı Sultan Haydar'ın oğlu Sultan Ali Padişah'ı mekanı yüce olan kardeşi ile beraber İstahr kalesinden çıkardı. Bu himmet ve inayetle şehzade Sultan Ali Padişah ve zafer-penâh gaziler iki defa Rüstem Bey ve Baysungur Mirzâ arasındaki karşılaşma ve savaşa gitti(ler). İkinci defasında Gence ve Berda' sınırında Baysungur Mirzâ savaşta esir düştü. Bir buçuk yıl padişahlık yaptı. Bahsedilen senenin Şevvâl ayının sonunda öldü. Onun ordusunda bulunan kardeşi Hasan Bey b. Yakup Bey de öldü. Bundan sonra Rüstem Bey, Ali Padişah ve nusret-destgâh (zafer elde etmiş) olan Safeviler (Safeviyye)'den tedirgin oldu

ve çok endişelendi. Sultan Ali Padişah bunu öğrendi ve gazilerle (gâziyân-ı izâm) Erdebil tarafına yöneldi ve Rüstem Bey'in tedirginliği daha da arttı. Eybe/İbe Sultan'ı Rüstem Bey'in dayısının oğlu Hüseyin Bey Ali Hanî ile beraber pek çok sayıda askerle Sultan Ali'nin üzerine Erdebil'e gönderdi. Onlar Erdebil yakınlarında Sultan Ali Padişah ve gazilerle bahsedilen senenin sonlarında savaştılar. Sultan Ali Padişah şehitlik makamına erişti. Ona yakın olarak Eybe/İbe Sultan ve Hüseyin Bey Ali Hanî de öldüler ve yaptıkları işin karşılığını bulmuş oldular. Bu karışıklıkta Hazret-i nevvâb- kâmyâb (mutluluk bulmuş olan şehzade) Şah İsmail Bahadır Han Gilân'ı şereflendirdiler. Kârkiyâ Mirzâ Ali onu tazim ve tekrim etti. Şehzadenin hizmetinde sıdk ve samimiyeti tercih etti. Rüstem Bey, Kârkiya Mirzâ Ali'ye namli şehzadeyi (nevvab-ı nâmdâr) istemek için defalarca elçi gönderdi. Kârkiya Mirzâ Ali, Gilân padişahına bağlı olan ve şahlık şehzadelerini (nevvâb-ı şâhî) korumak için gayret etmiş olan Emîr Abdulmelik Hüseyin Seyfi'nin doğru görüşlülüğü ile Rüstem Bey'in elçilerine cevap verdi. Bundan sonra Rüstem Bey beş yıl daha hükümdarlık yaptı. Altıncı yılında, 902 h./1496 m. senesi aylarında Ahmed Bey b. Uğurlu Muhammed b. Hasan Bey Rum (Anadolu)'dan çıktı. Bu haber Irak'a ulaşınca Hüseyin Bey Ali Hanî, Rüstem Bey'in has adamlarından olan Abdülkerim Bey'i Sultaniyye'de öldürdü. Bahsedilen senenin Ramazanının ilk gününde hutbe ve sikkeyi hanımının kardeşi olan Ahmed Bey adına çevirdi. Azerbaycan'da Rüstem Bey ile Ahmet Bey arasında iki defa savaş oldu. İlk defasında Eybe/İbe Sultan Rüstem Bey'den yüz çevirerek Ahmed Bey tarafına geçti ve Rüstem Bey yenildi. Aras Suyu'nu geçerek Gürcü tarafına gitti. Ahmed Bey bu tarafa gelerek Tebriz'e indi. Bahsedilen senenin Zi'l-K'ade ayında ikinci savaşta Rüstem Bey esir düşerek öldürüldü. Yaklaşık beş buçuk yıl padişahlık yapmıştı.

Sultan Ahmed Bey b. Uğurlu Mehmed b. Hasan Bey, Rüstem Bey'in öldürülmesinden sonra saltanat koltuğuna oturdu. Halkını seven bir padişahı. Onun kısa süreli hükümdarlığında her çeşit harcama kapısı kapalı idi. Hiçbir yaratılmışın gücü halktan haksız yere bir çöp bile almaya yetmezdi. Yasak ve ahlaksız (menâhi ve melâhî) davranışlar ve içki içmekten uzak dururdu. Şer'-i Nebî'nin rağbet bulması için gayret ederdi. Alimler ve fazıllara tazimde bulunurdu. Onun meclisinde pek çok ilmî konuşmalar olurdu. Kendisinin Noktacıoğlu denilen bir seyyid şeyhî vardı. Onunla iradet ve edeb yolunda ilerlerdi. Onun sözlerinden ve doğru görüşlerinden dışarı çıkmazdı. Fakat Şeyh eli sıkı bir tabiatta idi. Dedeleri ve atalarının ve

geçmişteki sultanların halka in'am ettikleri suyurgal ve idrarâtı (tumarlar/ihsanlar ve gelirler, varidatlar) kısıtı. Bu durum onun için hayırlı olmadı ve saltanatı çabuk sonuna erişti. Ahmed Bey emîrlerden emin değildi. 902 h./1496 m. senesi Zi'l-Hicce ayında Damadı Hüseyin Ali Bey Hanî'yi diğer birkaç kişiyle birlikte öldürdü. Bu sırada Eybe/İbe Sultan'a Kirman eyaletini verdi. O, fırsatı ganimet bilerek imkân bulup kendisini Kirman'a gitmek üzere Tebriz'den dışarı attı. Fars'a gitti. Orada oranın hâkimi Melik Kâsım Bey ile anlaşarak isyan etti. Padişah bu durumdan haberdar oldu ve ikisini defetmek için kışın Irak'a gitti. Onlar da Şiraz'dan az bir asker ile beraber ona doğru harekete geçtiler. Hoca Hasan Mâzi hududunda 903 h./1497 m. senesi Rebiu's-Sânîsinin on sekizinci Çarşamba günü iki taraf karşı karşıya geldiler. Padişahın askerleri savaşta gevşeklik gösterdi ve Sultan Ahmed Bey öldürüldü. Şeyh Noktacıoğlu ve Ahmed Bey'in havâssından pek çok de kişi öldürüldüler. Ahmed Bey'in ölümünden sonra Akkoyunlu Devleti yıkılmaya yüz tuttu. Onların birliği ayrılığa dönüştü. O zaman Hasan Bey neslinden üç çocuk kalmıştı. Her biri ayrı bir yerde bulunuyorlardı. Yakup Bey'in oğlu Sultan Murad Şirvan'da idi. Yusuf Bey'in oğlu Elvend Bey Tebriz'de ve kardeşi Mehmed Mirzâ Yezd'e idi. Bayındırıye kolundaki Akkoyunlu emirleri üçe ayrıldılar. Her biri bunlardan birini padişah yapıp birbirleriyle devamlı savaşular. Kendi ailelerinin yıkımı için uğraştılar. Ülkeyi de viran ettiler. Öyle ki devlet onların soyunun elinden çıktı ve Akkoyunlu topluluğunun kökü kazımp yok oldular. Bunların her birinin durumu anlatılacaktır.

Elvend Bey b. Yusuf Bey b. Hasan Bey, Eybe/İbe Sultan Ahmed Bey'i öldürdüğünde o zaman padişah çocuklarından kimse onun yanında değildi. Irak'da sikke ve hutbeyi gâib olan Sultan Murad adına yaptılar. Pervanecilerin tuğra ve nişânı da onun adına yapıldı. Azerbaycan'a gittiği için ona yetişemeden Diyarbakır hâkimi Dâî Kasım ve Seyyid Gâzî Bayındır, Elvend Mirzâ'yı saltanata getirmişlerdi. Diğer bir grup Sultan Murad'ı Şirvan'dan çıkardıklarında Eybe/İbe Sultan ile anlaşmazlığa düştüler. Eybe/İbe Sultan onlarla savaşarak galip geldi. Sultan Murad'ı esir ederek Rûindij kalesinde hapsederek annesini nikâhına aldı. Elvend Bey ve yandaşları ile barış yaptı. Elvend Bey'i Tebriz'e getirdi. Elvend Bey'in encamı ve durumunun açıklanması Sultan Murad'ın olaylarının sırasında gelecek.

Muhammedî Mirzâ İbn Yusuf Bey b. Hasan Bey, Emîrleri onu Irak'ta padişah yaptılar. İsfahan'ın itaatinden sonra Fars'ta Kasım Bey Purnâk ile

savaştılar. Kasım Bey onlara yenilerek İstahr Kalesine sığındı. Onlar Şiraz şehri ele geçirmiş olarak Irak'a döndüler. Eybe/İbe Sultan, Elvend Bey ile birlikte onları defetmek için Irak'a geldi. Rey'e geldiklerinde Muhammedî Mirzâ kaçarak İstâre Kalesine Hüseyin Kiyâ-yi Celâvî'nin yanına gitti. Eybe/İbe Sultan ve Elvend Mirzâ Kum'da kışladılar. Emirlerinden bazılarını Muhammedî Mirzâ'yı defetmeleri için Verâmin'de bıraktılar. Kışın sonlarında Muhammedî Mirzâ Hüseyin Kiyâ-yi Celâvî ile müttefik olarak Verâmin'deki emirlerin üzerine gelerek onları bir gece baskınıyla yenerek, dağıttılar. Eybe/İbe Sultan ve Elvend Mirzâ Kum'dan Azerbaycan'a gittiler. Muhammedî Mirzâ Irak'ta güç kazandı. Türk ve Gilânlılar'dan çok sayıda asker onun yanında toplandılar. Azizkendî'de Eybe/İbe Sultan ile 904 h./1498 m. senesi Şevvâl ayında savaş, galip geldiler. Eybe/İbe Sultan bu savaşta öldü. Eybe/İbe Sultan, Bayındır soyundan şan ve makam sahibi (sâhib-i şân ve padişâh-ı nişân) idi. Cesaret, güç ve bahadırılıkta eşi benzeri yoktu. Akkoyunlu'nun devlet ve talihi gidince o da o arada öldü. Ondan sonra düşmanları mülke tamah ettiler ve saltanatı onların elinden aldılar ki bu ayrıntılı olarak anlatılacaktır. Eybe/İbe Sultan olayından sonra Elvend Mirzâ Diyarbakır'a gitti. Muhammedî Mirzâ Tebriz'e geldi. Bu sıralarda Eybe/İbe Sultan'ın kardeşleri Sultan Murad'ı Rûindij kalesinden çıkararak Fars tarafında Kasım Bey'in yanına gönderdiler. Orada onu padişahlığa getirdiler. Muhammedî Mirzâ Azerbaycan'dan onların fitnessini defetmek için Irak'a geldi. Sultan Murad da Fars'tan ona doğru harekete geçti. İki taraf arasında İsfahan'da Kebir et-Tek'de 905 h./1499 m. senesinde büyük bir savaş oldu. Muhammedî Mirzâ öldü. Saltanat süresi bir yıl idi.

Sultan Murad b. Yakup Bey, Bu olaydan sonra Fars işgal edildi. Elvend Mirzâ Azerbaycan'da saltanatının başına gitti. Bu sırada Sultan Hüseyin isimli Mirzâ Cihân Şâh'ın oğlu olduğunu iddia eden bir kişi Azerbaycan'da isyan etti ve çok sayıda asker onun etrafında toplandı. Elvend Bey, 905 h./1499 m. senesinde onunla savaştı ve onu yendi. Esir düşen Hüseyin Bey öldürüldü. 906 h./1500 m. senesinde Elvend Bey ve Sultan Murad birbirlerine karşı harekete geçtiler. Kazvin ile Ebher sınırında karşı karşıya geldiler. Arabulucular Irak ve Fars'ın Sultan Murad'a ve Azerbaycan ile Diyarbakır'ın Elvend Mirzâ'ya kalmasını öngören bir barış yapılmasını istediler ve iki taraf da buna razı oldu. Her biri kendi bölgesine döndü. Sultan Murad bahsedilen senenin Cumâde'l-Ahiresinde Kazvin'e geldi ve yaklaşık bir hafta burada kaldı. Elvend Bey Tebriz'e gitti. Bundan sonra yağma, işgal, zulüm, eziyet ve ağır istekler alemin her tarafında yaygınlaştı, yollar kapandı, emirler arasında anlaşmazlıklar ortaya çıktı. Yıllardır idaresi babası ve kendisine

bağlı olan Şiraz'ı Kasım Bey Purnâk'dan 907 h./1501 m. senesinin Saferi ayının yedisinde aldılar. Onu İstahr Kalesine gönderdiler. Bu kaleden sonra onu İsfahan'a naklettiler ve orada öldürdüler. 908 h./1502 m. senesi Saferi'nin otuzunun cumartesi günü Kirman hâkimi Ebû'l-Feth Bey Bayındır Şiraz'a geldi. Sultan Murad'ın Fars hâkimi Yakup Can Bey ondan kaçtı. Ebû'l-Feth Bey Bayındır Fars'ta bağımsız olarak hükmetmekteydi. Altı ay sonra bahsedilen senenin Şabanının sekizinci Pazar günü av alanında (şikârgâh) dağdan düşerek öldü. Onların zamanında bütün ülke harap oldu. Zulmün uğursuzluğu ve eziyetin kuraklığıyla veba ortaya çıktı. Pek çok insan açlık ve taundan (veba) öldü. Halk perişan ve darmadağın oldu. Sonsuz merhamet rüzgarının kokusu yönünden (mehebb-i merhamet-i nâ-mütenahi bû) ilahi inayet meltemi (nesim-i inayet-i ilahi) alemin semasında esip, güneşin ışıklarının parıltısı cihânı aydınlatan mutluluk bulmuş nevvab (şehzade) dinin koruyucusu Şâh Ebû'l-Muzaffer Şâh İsmail Bahadır Han Safevî saltanat ufkunda doğana kadar insanlar gurbeti vatan edindiler. Alemin durumu bir başka oldu. Şahlığın zafer gösteren bayraklarının devlet kuşunun (humâ-yı râyet-i nusret-ayet-i şahî) merhamet ve inayet gölgesi (saye-i merhamet ve inayet) alemin ahalisinin üzerine düştü. Güç sahibi emirler ve çok sayıda gazilerle 907 h./1502 m. senesinin ilk aylarında Nahcivan'da Elvend Bey ve Akkoyunlularla savaştılar. Elvend Bey yenilerek kaçtı. Azerbaycan bölgesi zafer gösteren gazilerin (gâziyân-ı zafer-nişân) idaresine geçti. O bölgenin ahali düzensiz Türklerin (Turkân-ı bi-sâmân) zulüm ve eziyetinden kurtuldu. Nevvab-ı Kamyâb-ı Şâhî (Şahlığın mutluluk bulmuş nevvab'ı)'nin adaletiyle müreffeh oldular. Elvend Bey bir süre başı boş dolaştı. Bağdad'a ve oradan Diyarbakır'a gitti. Burada buranın valisi olan ve saltanatı ele geçirmiş bulunan Hasan Bey'in kardeşinin oğlu olan Cihângir Bey'in oğlu Kasım Bey ile Mardin sınırında savaşp onu yenerek saltanata oturdu. Bir süre sonra 910 h./1504 m. senesi aylarında burada vefat etti. Ancak Celâlşâhî bayrağı, Allah'ın yardımıyla, Elvend Bey'den çıktıktan sonra Azerbaycan'dan ve onun ele geçirilmesiyle bir yıl sonra Sultan Murad'ı defetmek için Irak'a hareket etti. 908 h./1502 m. senesi Zi'l-Hiccesinin 24'üncü Pazartesi günü Hemedan'da Sultan Murad ile savaştılar ve zafer kazandılar. Sultan Murad Şiraz tarafına kaçtı. Oradan Bağdad hâkimi Bârik Bey Purnâk'ın yanına gitti. Beş buçuk sene orada yaşadı. Mutluluk bulmuş yüce şehzade (Nevvâb-ı kâmyâb-ı Âlâ) 914 h./1508 m. senesinde Irak-ı Arab'a yöneldiğinde Sultan Murad ve Bârik Bey Irak-ı Arab'ı bırakıp Anadolu'da Karaman'a gittiler. Sultan Murad bundan sonra devlet yüzü görmedi. 920 h./1514 m. senesinde Diyarbakır'a geldi ve orada zafer izli (zafer-eser) gaziler tarafından öldürüldü ve Akkoyunlu Devleti sona erdi.

۳۵۸ -- آق قوینلو، -- و تم ۳

و گرفتار شد در ماه شوال سنه ۸۷۳ خردی را بکشت و دولت
 قوا قوینلو با آخو رسید و شعله ایشان فرو نشست .

فضل و قوم - در ذکر آق قوینلو

و ایشان را باینده ویر نیز گویند - نه تن و مدت سلطنت

و حکومت ایشان چهل و دو سال

اول ایشان امیر کبیر ابوالنصر حسن بیک بن علی بیک بن عثمان
 بیک بن قتلغ بیک بن حاجی بیک است - پادشاه دانا و قاهر و
 صاحب شوکت و رعیت پرور بود عدل و رأفت تمام و هدایت و
 صولت مالا کلام داشت تا غایت عمل او را در استقای مال و حقوق
 دیوانی قانونست ، خود بغور قضا یا و مهمات میرسید و حکم
 بر فلج راستی و عدالت میکرد و شرع شریف در زمان او بواج
 عظیم گرفت و قضاة اسلام اعتبار تمام داشتند و با علما و فضلا
 می نشست و از تفسیر و حدیث و فقه در مجلس عالی او میگذاشت
 و سادات و مشایخ را تکریم و تعظیم می نمود و همه را سیورغال همدا
 و مساجد و مدارس و رباطات ساخت ، و فتح عظیم در اول دولت
 او میسر شد و بر و پادشاه نامدار عالیقدر نظیر یافت اول

فتح میرزاجهان‌شاه چنانچه در احوال او مذکور شد دوّم فتح سلطنت
 ابوسعید و شرح آن بعضی در احوال او ذکر یافت و برخی در این
 موضع ایراد می‌یابند، پدران او در دیار بکر حاکم بوده‌اند و
 قلاع و محال سخت داشته‌اند و همیشه با دوستان امیر تیمور طریق
 موافقت مسلوک می‌داشتند، جدّ او قراعثمان در سفر روم با
 امیر تیمور همراه بود بخلاف قرا یوسف و پسرانش امیر اسکندر و
 میرزاجهان‌شاه که همیشه از ایشان مخالفتها ظاهر میشد، بعد از
 میرزاجهان‌شاه حسن بیک با آذربایجان آمد و حسنعلی پسر میرزا
 جهان‌شاه از او فرار کرده بخدمت سلطان ابوسعید رفت و حرم
 تمام یافت، حسن بیک بر تبریز آمد و تخت را بگرفت و آذربایجان
 در ضبط آورد و در زمستان قشلاق در قراباغ نمود و پس از این
 سلطان ابوسعید از عراق متوجّه آذربایجان شد چون بمنزل میانه
 رسید لشکر ختای بر تبریز رفتند معامله و سوره کردند و هیچکس
 مانع ایشان نبود، حسن بیک مکرّراً ایلی با ردوی سلطنت ابوسعید
 فرستاد و حقوق خدمت قدیمی آباء و اجداد خود و عصیان قرا یوسف
 و اولاد او باز نمود و التماس صلح کرد بدین نوع که آذربایجان

بدستوری که پادشاه مرحوم شاهرخ میرزا بر میرزا جهانشاه شفقت فرموده بود بجلد وی آنکه دشمنان ایشان را برانداخته بود بدو گذاشتند سلطان ابوسعید قبول نکرد و بر فرا باغ رفت حسن بیک چون بد که سلطان ابوسعید در مقام غرور و نخوت است از صلح نا امید گشته در مقام مخالفت شد و راهها مسدود ساخت و مردم شروان نیز با حسن بیک موافقت کردند و قوت گرفتند لشکر جغتای - مضطرب شدند و تحط عظیم در اردوی ایشان پیدا شد چنانچه درازد روز اسبهای پادشاهی جو میخوردند سلطان ابوسعید امیر مزید ارغون را که امیرالامرای او بود با سران لشکر مقابل حسن بیک فرستاد و حسن بیک برایشان غالب آمد و امیر مزید گرفتار شد و حسن بیک در عهد و داروی جغتای نزول فرمود سلطان ابوسعید متزلزل گشت و ما در خود را نزد حسن بیک فرستاد و التماس صلح کرد حسن بیک چون میدانست که اردوی ایشان پریشان شده و کارشان از دست رفته صلح قبول نکرد سلطان ابوسعید بعزم فراوان از اردوی خود بیرون رفت حسن بیک در اردوی ایشان نزول کرد و پسرش زینل بیک بی سلطان ابوسعید رسید و او را

قسم ۳ - آق قونیلو - ۱۰۰ - ۳۹۱

گرفته نزد حسن بیک آورد بعد از سه روز بدست یادگار محمد بقتل آمد
 و این واقعه در ماه رجب سنه ۸۷۳ بوقوع پیوست بعد از آن
 حسن بیک با امرا و لشکر ختای بطریق مروت عمل کرد حسن بیک در
 سنه ۸۷۴ به عراق آمد و از عراق بیرون رفت و ابو یوسف
 لیس میرزا جهان شاه که در آنوقت در فارس بود بدست لشکر
 حسن بیک مقتول گشت حسن بیک شیراز را در اول بهر بیک و صلوات
 داد بعد از آن بر پسر خود سلطان خلیل شفقت کرد و تا آخر عهد
 حسن بیک حاکم فارس بود و شهر اصفهان بر پسر بزرگتر خود
 اعزلو محمد تفویض نمود و او در اواخر عهد با پدر مخالفت کرد
 و مجد و در روم رفت و بغداد را بر پسر دیگر مقصود بیک از زانی
 داشت و بالجله عراقین و فارس و کرمان و آذربایجان تبصر
 حسن بیک در آمد و چون استقلال تمام یافت در اواخر شهریور
 سنه ۸۷۶ قصد روم کرد و در حد و دارنجان مردم او بر
 مقدمه لشکر روم غالب شدند و خاص مراد رومی را بکشند
 و بعد از آن در روز دوشنبه ۹ ربیع الآخر سنه ۸۷۷ با سلطان
 محمد پادشاه روم جنگ کرد و شکست یافت و پسرش زینل بیک

۳۶۲ - (آق قونیلو) - قسم ۳

که والی مملکت قزوین بود در آن جنگ کشته شد و حسن بیک بر تبریز آمد و لشکر روم از عقب او نیامدند و سلطان محمد بروم معاودت کرد و بعد از قتل زینل بیک قزوین را بر برادرش یعقوب تفویض فرمود حسن بیک در اوایل شهر سنه ۸۸۱ بگرچستان رفت و سادات و اهالی و مشایخ قلعه و راهرکن که سیورغالی داشت بگرچستان همراه برد و بسیاری از ولایت گرچستان فتح کرد و بره بسیاری گرفت و هر یک از سادات و اهالی را نصیبی داد و هم در سنه مذکور بر تبریز معاودت فرمود چون یازده سال کسری در پادشاهی سپری بود در شب عید فطر سنه ۸۸۲ در تبریز وفات یافت و در باغ نصریه که از منشآت اوست مدفون شد حسن بیک هفت پسر داشت - اعزلو محمد، در اوایل شهر سنه ۸۸۲ فوت کرد - سلطان خلیل و یعقوب میرزا و یوسف میرزا احوال آنها مذکور خواهد شد - مقصود بیک بعد از حسن بیک بفرمان خلیل سلطان مقتول گشت - زینل در جنگ روم کشته شد سلطان خلیل بن حسن بیک - بعد از پدر بساطت نشست و دیار بکر بر برادر خود یعقوب بیک داد چون در عراق

قسم ۳ - (واق قونلو) - ۳۶۳

مراد بیک بن جهانگیر بیک که پیر عیش بود با او در صفر سنه ۸۱۳ یاغی شد و بسلطانیه آمد و با منصور بیک پرناک که از امرای سلطان خلیل بود جنگ کرد و غالب آمد سلطان خلیل از تبریز آهنگ جنگ او کرد مراد بیک از او فرار نموده مقلعه فیروزکوه رفت حسین کیای جلاوی که حاکم آن قلعه بود او را بقلعه برد و چندی امرای سلطان خلیل بیای آن قلعه رسیدند مراد بیک را با چند امیر دیگر که همراه بودند با ایشان سپرد تا در روز دوشنبه چهارم ربیع الاول سنه مذکوره بکشتند و سرهای ایشان نزد سلطان خلیل در خرقان آوردند در این اثنا خبر رسید که یعقوب بیک در دیار کرب یاغی شده و بآذربایجان آمده سلطان خلیل بعزم رزم او متوجه شد در روز چهارشنبه چهارم ربیع الآخر سنه مذکوره در دروخانه خوی با یعقوب بیک جنگ کرد و بعد از کوشش بسیار کشته شد مدت سلطنتش شش ماه و نیم بود .

یعقوب بیک بن حسن بیک - بعد از قتل برادرش پادشاهی بر او قرار گرفت سیورغالات و مناصبی که پدرش بمرم داده بود امضا فرمود و بشعر رغبت تمام داشت شعرا در دولت او رونق

تمام گرفتند و از اطراف وجواب قصاید و مدایح گفتند و بر تبریز فرستادند در سنه ۸۸۵ بالش بیک که امیر الامرای شام بود بطبع ملک بد یا بیکو آمد و بردست لشکر یعقوب بیک در ماه رمضان سنه مذکور بقتل رسید و در سنه ۸۸۶ پیر جمال الدین احمد در شام وفات یافت (ولادت مؤلف این کتاب یحیی بن عبد اللطیف الحسینی غفر له در عصر روز پنجشنبه نوزدهم ذیقعد این سال وقوع یافته) و در آخر شهود سنه ۸۸۶ باینده بیک که امیر الامرا بود با پادشاه یاغی شد یعقوب بیک در حد و رساوه با او جنگ کرد و او را بکشت و در این سال سلطان محمد در روم وفات یافت و در سنه ۸۹۳ نواب رفیع جناب حضرت سلطان اعظم و خاقان عدل الاکرم قهرمان الماء والطين ظل الله فی الارضین، خلف اخلاف سید المرسلین شاه ابوالغازی سلطان حیدر الحسینی الصفوی تمهده الله بغفرانه لشکر بشیر وان کشید فرخ یسا پاشا آند یا را از یعقوب بیک استمداد نمود یعقوب بیک راه صلاح و صواب گم کرده سلیمان بیچن را بالشکر بسیار بمد فرخ بسیار فرستاد تا در حد و تبرسوران با آن مظهر الطاف الهی جنگ کرد

قسم ۳ - - و آئی قویلو، - - ۳۶۵

و آن حضرت بمؤ شهادت فائز گشت پس از آن یعقوب بیک شاهزادگان
آنحضرت را که هر یک ماه آسمان هدایت بودند در قلعه استخر فارس
محبوس گردانید چون قصد خاندان نبوی و عداوت دودمار ترضوی
که خلاصه اهل عالم و زبدۀ بنی آدمند بر هیچکس مبارک نیست لاجرم
یعقوب بیک از عمر بهره ای نیافت و عنقریب نسلش بر افتاد و در
اوان جوانی در ۱۱ صفر ۹۸۶ در یورت قراباغ که آنجا قشلاق
گرفته بود وفات یافت مدّت سلطنتش دوازده سال و دو ماه
و مدّت عمرش بیست و هشت سال، و قبل از فوت او بدو هفته برادرش
یوسف بیک و مادرش سلجوقشاه خاتون از عالم رحلت کردند -
و بنائی شاعر در آن وقت گفته :

نرازیوسف نشان دیدم نرازیعقوب آثاری

میزان یوسف ارگم شد چرشد یعقوب را باری

و جای در این واژه این رباعی بنظم آورده :

عمری دل من ز شوق یعقوب طپید یعقوب برفت و روی یعقوب ندید

ربغی که بمن از غم یعقوب رسید هرگز یعقوب از غم یوسف نکشید

در زمان او ابواب اخراجات مسدود بود - از یعقوب بیک سرپرستانند

با ایستقر میرزا و سلطان مراد مادر ایشان گوهر سلطان خانم دختر
 فتح دیار بن امیر خلیل شیروانی پسر دیگرش حسن بیک را صادر
 بکیهان خاتون دختر سلیمان بیک بیچن بود و احوال هر یک گفته خواهد
 بود
 با ایستقر میرزا این یعقوب بیک بن حسن بیک - بعد از
 فوت پدرش بسعی صوفی خلیل موصلو سلطنت بر او مقرر شد
 چون کودک بود زمام امور پادشاهی بقبضه اقدار صوفی خلیل
 درآمد و او همان شب که یعقوب بیک وفات یافت میرزا علی ولد -
 سلطان خلیل را که امیر دیوان پادشاه بود قتل آورد و جماعت
 باید رتبه و دیگر امر با حکومت صوفی خلیل نساختند و هم در آن
 چند روز مسیح میرزا بن حسن بیک را پادشاهی برداشتند
 و با صوفی خلیل و امرای موصلو که در یورت سلطان بود جنگ
 کردند و مغلوب گشته و مسیح میرزا با بسیاری از امرای بایندرت
 و جمعی که با ایشان متفق بودند قتل آمدند مگر رستم بیک بن
 مقصود بن حسن که او را بقلعه الجفی فرستاده بند کرده بودند
 و محمود بیک بن اعزل و محمد بن حسن بیک در این جنگ گریخته به
 عراق آمد و لشکری بر او جمع شد و با هتاهام شاه علی بیک پرناک

اسلطنت نشست و بایسنقر میرزا و صوفی خلیل با لشکرها آهنگ
 جنگ محمود بیک کردند و در رباط اتابک از حدود رجزین بهم رسیدند
 حرب عظیم واقع شد بایسنقر میرزا غالب گشت و محمود بیک و شای
 علی بیک قتل آمدند بعد از این سلیمان بیک بحین در دیار بکر با
 صوفی خلیل مخالفت نمود صوفی خلیل بغزم دفع او متوجه دیار
 بکر شد میان فریقین در حدود قلعه وان محاربه دست داد و بعضی
 امرا از جانب صوفی خلیل روگردان شدند و بایسنقر میرزا را
 بطرف سلیمان بیک بردند صوفی خلیل در این جنگ کشته شد
 و سلیمان بیک صاحب اختیار گشت و به تبریز آمد و این واقعه
 در اواخر شهر سنه ۸۹۶ بوقوع پیوست ، بعد از این ایبه سلطان
 بایندر ریه با تفاق لشکر قاجار با میرزا بایسنقر یاغی شد و بانفا
 سیدی علی حاکم قلعه الجوق رستم بیک بن مقصود بیک بن حسن
 بیک را از قلعه بیرون آوردند و پادشاه ساختند و بدفع سلیمان
 بیک متوجه تبریز شدند و اکثر امرا و لشکریان میل ایشان کردند
 سلیمان بیک را قوت مقابله نماید بطرف دیار بکر گریخت و از آنجا
 بردست نور علی بیک بایندر ریه قتل آمد و بسزای آنچه با

۳۶۸ - (آق قوینلو) - قسم ۳

خاندان حیدری کرده بود رسید -

اگر بدکنش مرد بدروزگار بگردون گردان رسد زهروه ولد
 زمانه زگردون فرود آردش بفعل بد خویش بسپاردش
 و با اینقر میرزا نزدیک مادری خود فرخ یسار بشیروان رفت
 و تتمهٔ احوال او در خلال احوال رستم بیک می آید .

رستم بیک بن مقصود بیک بن حسن بیک - بعد از انعام با اینقر میرزا
 و سلیمان بیک در اواخر رجب سنهٔ ۸۹۷ به تبریز آمد و بقیعت
 و پادشاه شد و او بخشنده و کریم طبع بود آنقدر سیورغالات
 کداو بر مردم داد از طبقهٔ آق قوینلو و فراقوینلو کسی نداد در اول
 سلطنت او بدیع الزمان میرزا پسر سلطان حسین میرزا پادشاه
 خراسان هوس تنخیر عراق کرد و در چهار ردم محرم سنهٔ ۸۹۸
 در رومین نزول کرد و بعد از چند روز از توجیه امرای آق قوینلو
 توهم کرده فرار بجانب خراسان داد چون یکسال از سلطنت رستم
 بیک بگذشت کوسه حاجی بایندر در شهر سنهٔ مذکور در امضا
 با او یانگی شد رستم بیک بعراق آمد و بعضی امر را بدفع کوسه
 حاجی نامزد فرمود و ایشان کار او را در حد و تم کفایت کردند

وسرا و نذر رستم بیک فرستادند چون در آن اوقات از کار کیا میرزا علی پادشاه گیلان مخالفتها ظاهر شده بود میر عبد الملک حسینی سیفی از سادات عظام قزوین که مقدم امرای گیلان بود بعضی از بایند ریه را در قزوین وری بقتل آورده و سلطانیه را غارت کرده بودند ایبر سلطان را با لشکر قاجار بگیلان فرستادند ایبر سلطان از حوالی قزوین گذشته در کوه لاره لیتم در منزل در پاوک نزول نمود میر عبد الملک از او فرار کرده و لشکر قاجار تمام الکاه رود با ولسر که تعلق بپادشاه گیلان داشت غارت کردند و بسیاری از لشکر گیلان را در ماه رمضان سنه مذکوره بقتل آوردند و از سرهای ایشان مناره ها ساختند رستم بیک بیعت دفع فتنه با یسنقر میرزا که از شیروان خروج کرده بود بنه تبریز آمده بود معاونت فرمود و نواب کامکار شاهزاده عالی مقام را ماه آسمان سلطنت سلطان علی پادشاه بن سلطان حمید را با برادر رفیع مکان او از قلعه استخر بیرون آورد و بیعت و عنایت نواب سلطان علی پادشاه و غازیان ظفر پناه دو نوبت میان امرای رستم بیک و یاسنقر میرزا مقابله و مقابله

رفت و در نوبت دوم در حد و در گنجه و برودع با ایسقر میرزا در جنگ گرفتار شد، مدت یکسال و نیم پادشاهی کرده بود و در آخر شوال سنه مذکورہ بقتل آمد و برادرش حسن بیک بن یعقوب بیک نیز که در اردوی او بود مقتول شد بعد از آن رستم بیک از سلطان علی پادشاه و صوفیه نضرت دستگاہ متوهم گشت و اندیشۀ غده داشت سلطان علی پادشاه از آن واقف شد و باغازیا عظام بجانب اروبیل توجه فرمودند توهم رستم بیک زیاد شد ایبر سلطان را با حسین بیک علی خانی که پسر خال رستم بیک بود با لشکر بسیار بقصد سلطان علی پادشاه باروبیل فرستاد ایشان در حوالی اروبیل با سلطان علی پادشاه و غازیا عظام درواخر سنه مذکورہ جنگ کردند سلطان علی پادشاه بدرجه شہادت رسید و عنقریب ایبر سلطان و حسین بیک علی خانی هر یک در وقت کشته و بسزای عمل گرفتار شدند در این فتنه حضرت نواب کامیاب شاه اسمعیل بهادرخان بگیلان تشریف بردند و کارکیا میرزا علی ایشانرا تعظیم و تکریم فرمود و در خدمت نواب اعلی از روی صدق و اخلاص اجتهاد نمود رستم بیک

صتم ۳ - (آق قوینلو) - ۳۷۱

مکرراً ایلیچی نزد کازکیا میرزا علی بطلب نواب نامدار قریب تاده کازکیا
میرزا علی بصواب دیدا میر عبدالملک حسینی سیفی که مطاع پادشاگیلا
بود در حفظ نواب شاهلی کوشیده ایلیچیان رستم بیک راجواب داد
بعد از آن چون رستم بیک پنجسال دیگر سلطنت کورد و در سال
ششم در شهر سنه ۹۰۲ احمد بیک بن اعزلو محمد بن حسن بیک از
روم خروج کورد چون این خبر بعراق رسید حسین بیک علیخانی
عبدالکریم بیک را که از خاصان رستم بیک بود در حدود سلطانیته
بقتل آورد و در غوه رمضان سنه مذکوره خطبه و سکه بنام احمد بیک
که برادر زلش بود کورد و در آذربایجان در نوبت میان رستم بیک
واحد بیک مقابله و مقاتله شد در نوبت اول ایبر سلطان از رستم
بیک روگردان شده بطرف احمد بیک رفت و رستم بیک منهنم گشت
از آب ارس عبور نموده بطرف گرجی رفت واحد بیک بدین طرف
آمده در تبریز نزول فرمود و در نوبت دوم در ماه ذی قعدة
سنه مذکوره رستم بیک بدست افتاد و بقتل رسید قریب پنج
سال و نیم پادشاهی کرده بود .

سلطان احمد بیک بن اعزلو محمد بن حسن بیک - بعد از قتل

۳۲۲ - (آق قونیلو، ۰۰- قسم ۳

رستم بیک بر سریر سلطنت متمکن گشت پادشاه رعیت پرور بود
 در اندک زمانی که او پادشاه بود ابواب اخراجات بنوعی مسدود
 شد که هیچ آفریده را یاری آن نبود که برگ کاهی بغیر حق از رعیت
 تواند گرفت از مناهی و ملاهی و شرب خمر اجتناب می نمود و در
 ترویج شرع نبی میکوشید و علما و فضلا را تعظیم می فرمود و در
 مجلس او گفت و گوی علم بسیار میشد و خود او بدان و امیر رسید
 و شیخی داشت که او را قطره چی اغلی می گفتند با او بطریق ارادت
 و ادب سلوک میکرد و از سخن و صواب دید او تجاوز نمی فرمود
 اما امساک بر طبیعت شیخ غالب بود در اجرای سیورغالات و
 او را رات که اجداد و اعمام او و سلاطین ماضی بمردم انعام فرموده
 بودند مضایقه می نمود و اینصورت بر ایشان مبارک بنه دل اجیر
 سلطنت او زود با آخر رسید ، احمد بیک از غدر امر ، امین بنو
 حسین بیک علی خانی را که از جانبخواهر دامادش بود در ماه
 ذیحجه سنه ۹۰۲ با چند کس دیگر قتل آورد و در این اثنا
 امیر سلطان را ایالت کرمان داد و او فرصت غنیمت دانسته
 رخصت یافت و خود را بعزم کرمان از تبریز بیرون انداخت

قسم ۳ - (آق قونیلو، -) - ۳۷۳

وبفارس رفت و در آنجا با اتفاق حاکم آن ملک قاسم بیک پوناک
 یامی شد و پادشاه از این معنی آگاهی یافت و بعزم دفع ایشان
 در زمستان آهنگ عراق کرد و ایشان نیز از شیراز با اندک سپاه
 قصد او کردند و در احد و در خواجرجن ماضی در روز چهارشنبه
 هجدهم ربیع الثانی سنه ۹۰۳ فریقین بهم رسیدند لشکر پادشاه
 در جنگ سستی کردند و احمد بیک کشته شد و شیخ قطره چی اعلی نیز
 با بسیاری از خاصان احمد بیک کشته شدند بعد از قتل احمد بیک
 دولت آق قونیلو روی در لخطاط نهاد و اتفاق ایشان به اتفاق
 تبدیل یافت در آنوقت از نسل حسن بیک سرکودک مانده بود
 هر یک بجائی افتاده بودند سلطان مراد پسر یعقوب بیک در شیراز
 بود و الوند بیک پسر یوسف بیک در تبریز و برادرش محمدی میرزا
 در یزد بود امرای آق قونیلو طبقه باینده پیر سر فرقه شدند
 و هر فرقه یکی را پادشاهی برداشتند و پیوسته با یکدیگر دروغا
 و مقاتله بودند و در تخریب خانواده خود میکوشیدند و مالکرا
 ویران ساختند تا دولت از طبقه ایشان بیرون رفت و جمیع
 آق قونیلو مستأصل و نیست شدند و شرح حال هر یک گفته شود

۳۷۴ - آق قونیلو - - ستم ۳

الوند بیک بن یوسف بیک بن حسن بیک - چون
ایبیر سلطان احمد بیک را بقتل آورد در آنوقت از پادشاه زاده
کسی در دست او نبود در عراق سکه و خطبه نام سلطان واد غائب
کردند و طغرا و نشان پرا و انجات بنام او کرد و چون با آنرا بیجا
رفت قبل از رسیدن او دانی قاسم که حاکم دیار بکر بود رسید
غازی بیک با ایند که الوند بیک را بسلطنت نصب فرموده بود
و جمعی دیگر سلطان مراد را از شیروان بیرون آوردند با ایبیر سلطان
در مقام مخالفت بودند ایبیر سلطان با ایشان جنگ کرده غالب شد
و سلطان مراد را گرفته و در قلعه روئین در حبس کرده و مادر
او را در نکاح آورد و با الوند بیک و اتباع او صلح کرد و الو بیک را
به تبریز آورد و عاقبت کار الوند بیک و مال حال او در خلال
احوال سلطان مراد خواهد آمد .

محمدی میرزا بن یوسف بیک بن حسن بیک - جمعی از امرا او را
در عراق پادشاه کردند و بعد از تخریب اصفهان در فارس با قاسم
بیک پرنال جنگ کردند قاسم بیک از ایشان منهزم شده تحصن بر
قلعه استخر نمود و ایشان شهر شیراز را گرفته بمراق و ماودت کردند

قسم ۳ - آق قوینلو، - ۳۷۵

ایبہ سلطان با الوند بیک بقصد دفع ایشان از تبریز عراق آمد چون بجد و دوی رسید محمدی میرزا فرار کرده بقلعه استاره نرز حسین کیای جلاوی رفت ایبہ سلطان و الوند بیک در قم قشلاق گرفتند و بعضی امرار در ورامین جهت دفع محمدی میرزا بگذاشتند و در اواخر زمستان محمدی میرزا با تقاق حسین کیای جلاوی شبخون بر سر امرار که در ورامین بودند آورد و ایشان متفرق ساخت ایبہ سلطان و الوند بیک از قم بآذربایجان رفتند محمدی میرزا در عراق قوت گرفت و لشکر بسیار از ترک و گیلک بر او جمع شدند و با ایبہ سلطان در عزیز کندی در ماه شوال سنه ۹۰۴ جنگ کردند و غالب شدند ایبہ سلطان در این جنگ کشته شد، ایبہ سلطان از طبقه بایندریر صاحب شان و پادشاه نشان بود و در شجاعت و صولت و بهادری عدیل و نظیر نداشت چون بخت و دولت آق قوینلو برگشته بود او نیز در میانہ کشته شد و بعد از او خضمان طبع در ملک کرده و سلطنت از دست ایشان بیرون بروند چنانچه بتفصیل ایراد خواهد یافت، پس از واقعه ایبہ سلطان الوند بیک بجد و دویار بگرفت و محمدی میرزا در تبریز

نزول فرمود و در این اوقات برادران ایبه سلطان سلطاننماد را از قلعه وین دژ بیرون آورده بجانب فارس نزد قاسم بیک پرتاک بردند و در آنجا او را پادشاهی نصب نمودند محمدی میرزا از آذربایجان جهت دفع فتنه ایشان بعراق آمد و سلطاننماد نیز از فارس آهنگ او کرد میان فریقین در کبیرالتک از حد و راضفهان در سنه ۹۰۵ هجری حروب عظیم واقع شد و محمدی میرزا بقتل آمد مدت سلطنتش یکسال بود . -

گشت سلطان مراد بن یعقوب بیک - بعد از این واقعه بر فارس مستولی و الوند بیک در آذربایجان با سرسلطنت خود رفت در این اثناء شخصی سلطان حسین نام با داعی آنکه پسر میرزا لجهانشاه است سدازر با یجان خروج کرد و لشکر بسیار بر او جمع شد الوند بیک در سنه ۹۰۵ با او محاربه نمود و غالب آمد و سلطان حسین بدست افتاده بقتل رسید بعد از آن در سنه ۹۰۶ الوند بیک و سلطاننماد آهنگ یکدیگر کردند و در حدود قزوین و ابهر در برابر یکدیگر نشستند و مردم در میان سخن از صلح گفتند بدین نوع که عراق و فارس سلطاننماد را و آذربایجان و دیار بکر الوند بیک را

قسم ۳ -- آق قوینلو، -- ۳۷۷

باشد طرفین بدان راضی شدند و هر یک به مملکت خود معاودت نمودند
سلطان مراد در جمادی الاخر سنه مذکوره بقزوین آمد و قریب یک هفته
آنجا مقام کرد و الوند بیک بد تیر تیر رفت و بعد از این نهب و غارت
نظم و ستم و مطالبات عنیف در اطراف عالم شیوع یافت و راهها
مسدود گشت و میان امر مخالفت پدید آمد و قاسم بیک پر ناک را
که سالها حکومت شیراز بدو و پدرش متعلق بود در هفتم صفر
سنه ۹۰۷ بگرفتند و بر قلعه استخر فرستادند و بعد از آن قبیله
اصفهان را نقل کردند و در آنجا بقتل رسانیدند و در یوم السبت
سیم صفر سنه ۹۰۸ ابوالفتح بیک بایند که حاکم کرمان بود به
شیراز آمد و یعقوب جان بیک که از جانب سلطان مراد حاکم فارس
بود از او بگریخت و ابوالفتح بیک بایند در فارس با استقلال -
حکومت داشت و بعد از شش ماه در یوم الاحد ثامن شعبان سنه
مذکوره در شکار گاه از کوه بیفتاد و هلاک شد و بالجمله در زمان
ایشان مملکت خراب شد و از شوی ظلم و ستم فقط و و با پدید آمد
و خلقی بسیار از گرسنگی و علت طاعون هلاک شدند و رعیت
پریشان و متفرق گشتند و مردم جلای وطن کردند و احوال آنها

۳۷۸ - (آق قوینلو) - قسم ۳

دگرگون شد تا آنکه نسیم عنایت الهی از مہبت مرحمت نامتناہی بر
فضای عالم وزیدن گرفت و شعشعہ انوار آفتاب جہان تاب نواب
کامیاب اعلیٰ شاہ دین پناہ ابوالمظفر شاہ اسمعیل بہادر خان
صفوی از مطلع سلطنت طلوع یافت و ہمای، رایت نصرت آیت شاہی
سایہ مرحمت و عنایت بر مفارق اہل عالم انداخت و با امرای
ذوی لاقتدار و غازیان عالیقدر در اوایل شہور سنہ ۹۰۷
درحد و پنجوان با الوند بیک و طایفہ آق قوینلو جنگ کردند
والوند بیک مغلوب شدہ فرار نمود و مملکت آذربایجان بتصرف
غازیان نظر نشان درآمد و اہالی آن دیار از جور و ستم توکان
بی سامان خلاص شدند و از انوار معدلت نواب کامیاب شاہی
مرقہ الحال گشتند و الوند بیک مدتی سرگردان میگشت تا آنکہ
ببغداد رفت و از آنجا بدیار بکر افتاد و در آنجا با قاسم بیک ولد
جہانگیر بیک برادر زادہ حسن بیک کہ والی آنجا بود و سلطنت بنا
خود کردہ بود درحد و دینار دین جنگ کرد و غالب شد و سلطنت
نشست و بعد از چند وقت در شہور سنہ ۹۱۰ در آنجا وفات یافت
اما رایت جلال شاہی بعون الهی بین از اخراج الوند بیک از

آذربایجان و تخیر آن بعد از یکسال بجهت دفع سلطانزاد بجانب
عراق حرکت کرد و در روز دوشنبه ۲۴ ذی الحجه سنه ۹۰۸ در
حدود همدان با سلطانزاد محاربه نمودند و نصرت یافتند -
سلطانزاد بطرف شیراز گریخت و از آنجا ببغداد نزد باریک بیک
پرنه که حاکم آن دیار بود رفت و بیخ سال و نیم در آنجا بسر برد
و چون نواب کامیاب اعلی در سنه ۹۱۴ بجانب عراق عرب توجیه
فرمودند سلطانزاد و باریک بیک عراق عرب را گذاشته بطرف
قرامان روم رفتند و سلطانزاد دیگر روی دولت ندید و در
سنه ۹۲۰ بدیاری بکرافتاد در آنجا بدست غازیان ظفر اثر
بقتل آمد و دولت طبقه آق قویونلو سپری گشت .

باب ششم

در ذکر سلاطین از بکته

که بعد از سنه تسعمانه به ماوراءالنهر و خراسان آمده اند
اول ایشان شاهی بیک خان بن بوداغ سلطان بن ابوالخیر خان است
از نسل توشخان بن چنگیز خان و او در سنه ۹۰۴ و تسعمانه -
سلطنت ماوراءالنهر از تصرف اولاد امیر تیمور بیرون برد و چون